

УДК 338.43.01

Зінгаєва Н. Є.

Миколаївський національний аграрний університет

Матвієнко С. А.

Миколаївський державний науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ СОНЯШНИКУ

У статті проаналізовано умови формування та функціонування ринку соняшнику та продуктів його переробки. Проведено рейтингову оцінку регіонів України з виробництва соняшнику. Визначено основні фактори впливу на обсяги виробництва соняшнику за останні чотири роки. Проаналізовано ринок соняшникової олії: структуру експорту, цінову політику, митне та податкове регулювання ринку. На основі отриманих даних визначено тенденції ринку соняшнику та соняшникової олії, окреслено пріоритетні напрями подальшого розвитку.

Ключові слова: сільське господарство, продовольчий сектор України, ринок соняшнику, експорт, соняшникова олія, переробні потужності.

Постановка проблеми. Усе частіше постає питання потреби населення у якісних продуктах харчування, що стимулює розвиток продовольчого сектору України. Виробництво соняшнику є стратегічно важливим напрямом розвитку сільського господарства, оскільки насіння соняшнику та продукти його переробки є високорентабельним та конкурентоспроможним товаром як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Але період глобалізації, що супроводжується реформуванням аграрного сектора в Україні, зумовлює зміну економічного середовища діяльності суб'єктів господарювання в аграрному виробництві. Виробництво та реалізація продукції соняшнику може допомогти вирішити проблему продовольчої, а її експорт – економічної безпеки держави, що в сучасних умовах є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню ефективного функціонування та подальшого розвитку ринку соняшнику та продуктів його переробки присвячені роботи таких вчених, як А.Л. Андрієнко, О.В. Броніна, Т.В. Занько, С.П. Капшука, О.М. Лозовського, О.О. Маслака, О.О. Митченко, Д.І. Нікітчина, В.І. Осадчука та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Науковці, які розглядають вибрану тему дослідження, розкривають питання ефективного функціонування ринку соняшнику та перспективи його розвитку. Проте мало уваги приділяється євроінтеграційним процесам, в яких розвивається вітчизняний ринок соняшнику сьогодні.

Мета статті полягає в аналізі умов формування й функціонування ринку соняшнику та продуктів його переробки в Україні, встановленні впливу євроінтеграційних процесів на ринок, розгляді

тенденцій та пріоритетних напрямів розвитку олійно-жирової галузі в сучасних умовах, сформуванні пропозицій для підвищення ефективності функціонування вітчизняного ринку соняшнику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками Україна продовжує збільшувати обсяги переробки соняшника й на далі залишається світовим лідером з його вирощення, переробки та експорту соняшникової олії. Виробництво соняшнику є традиційним напрямом діяльності для України в цілому та Південного регіону зокрема. Південний регіон відрізняється сприятливими природно-кліматичними умовами для вирощення цієї культури та відповідною базою для її переробки. Проте через зміни температурних умов та його високої рентабельності поля соняшника можна зустріти не лише у південних, а й у центральних і частково у північних областях України. Для оцінення структури виробництва соняшнику в регіонах нами було проведено рейтингову оцінку питомої ваги його виробництва (див. табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду місяця за рейтингом регіонів України не змінювались. На першому місці за виробництвом соняшнику знаходиться Центральний регіон (Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька та Черкаська області), який виробляє близько 40% загального обсягу виробництва соняшнику в Україні. Регіон займає перше місце переважно за рахунок Кіровоградської області, яка протягом аналізованого періоду в середньому виробляла 11% від загального обсягу виробництва соняшнику в Україні. На другому місці Дніпропетровська область – 10,4% і на третьому місці Полтавська область з питомою вагою виробництва соняшнику 6,7%.

Таблиця 1

Питома вага виробництва соняшнику регіонів України та їх рейтинг

Регіони України	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		Сумарний	Підсумковий
	%	оцінка	%	оцінка	%	оцінка	%	оцінка		
Західний	0,7	5	0,9	5	0,9	5	1,4	5	20	5
Східний	26,3	3	26,2	3	23,2	3	23,9	3	12	3
Північний	7,0	4	9,4	4	10,1	4	11,8	4	16	4
Центральний	37,1	1	36,8	1	38,4	1	38,9	1	4	1
Південний	28,9	2	26,7	2	27,4	2	24,1	2	8	2

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [1]

Друге місце серед регіонів займає Південний регіон (Одеська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька області). Найбільшим виробником серед областей є Запорізька з питомою вагою 9,2%, потім Миколаївська – 7,9% і Одеська – 6,1%.

Східний регіон України, до якого входять Луганська, Донецька та Харківська області, займає третє місце в рейтингу. При цьому в середньому за 2011–2014 рр. Харківська область виробляла 10,7% від загального обсягу виробництва соняшнику в Україні, Донецька – 8,1% та Луганська – 6,1%.

Наступним за рейтингом йде Північний регіон (Житомирська – 1,1%), Київська – 2,5%), Сумська – 3,6%) та Чернігівська – 2,4%). Останнє місце рейтингу займає Західний регіон України з наступними показниками по областях: Закарпатська, Львівська, Чернігівська та Рівненська по 0,1%, Івано-Франківська (0,2%), Тернопільська (0,3%). Слід зазначити, що на структуру виробництва впливають кліматичні умови відповідних регіонів, якість земельних ресурсів, технології вирощування, сорти соняшнику та інше.

Для більш детального дослідження розглянемо фактори впливу на обсяг виробництва соняшнику в Південному регіоні України (див. табл. 2).

Протягом останніх років Україна нарощує обсяги виробництва соняшнику. У 2014 р., порівняно з 2011 р., відбулось зростання валового збору на 12,8% (на 189,5 тис. т) на фоні зменшення врожайності на 0,7%. Відповідно, зростання валового збору відбулось за рахунок розширення посівної площі з 1 006,6 до 1 143,3 тис. га. Але, порівнюючи звітний рік з попереднім 2013 р., бачимо скорочення валового збору соняшнику на 19,4%. При цьому відбулося скорочення врожайності на 21,5% і збільшення посівної площі на 2,6%. Виходячи з цього, слід зазначити, що на валовий збір, крім врожайності, впливає і посівна площа культури.

Проаналізуємо зміну обсягів виробництва соняшнику у 2014 та 2011 рр. за допомогою зміни врожайності:

$$ВП_y = (П_3 \times У_3) - (П_6 \times У_6), \quad (1)$$

де $П_3$ і $П_6$ – посівні площі у звітному і базовому роках відповідно;

$У_3$ і $У_6$ – врожайність культури відповідно у звітному і базовому роках.

$$ВП_y = (1143,3 \times 14,6) - (1143,3 \times 14,7) = 16692,2 - 16806,5 = -114,3 \text{ тис.ц} \approx -11,4 \text{ тис.т}$$

Отже, за рахунок зниження урожайності соняшнику з 14,7 ц з 1 га до 14,6 ц з 1 га валовий збір зменшився на 11,4 тис. т

За рахунок зміни посівних площ:

$$ВП_n = (П_3 \times У_6) - (П_6 \times У_6) \quad (2)$$

$$ВП_n = (1143,3 \times 14,7) - (1006,6 \times 14,7) = 16806,5 - 14797,0 = 2009,5 \text{ тис.ц} \approx 200,9 \text{ тис.т}$$

Отже, через збільшення посівної площі на 136,7 тис. га валовий збір збільшився на 200,9 тис. т.

Проаналізуємо зміну обсягів виробництва соняшнику у 2014 р., порівняно з 2013 р., за допомогою зміни врожайності:

$$ВП_y = (1143,3 \times 14,6) - (1143,3 \times 18,6) = 16692,2 - 21265,4 = -4573,2 \text{ тис.ц} \approx -457,3 \text{ тис.т}$$

Отже, у зв'язку зі зменшенням урожайності соняшнику з 18,6 ц з 1 га до 14,6 ц з 1 га валовий збір становив на 457,3 тис. т менше.

За рахунок зміни посівних площ:

$$ВП_n = (1143,3 \times 18,6) - (1114,1 \times 18,6) = 21265,4 - 20722,3 = 543,1 \text{ тис.ц} \approx 54,3 \text{ тис.т}$$

Отже, у зв'язку зі збільшенням посівної площі на 29,2 тис. га валовий збір став на 54,3 тис. т більшим.

Виходячи з проведених розрахунків, ми дійшли висновку, що на зміну валового збору соняшнику позитивно вплинуло збільшення посівної площі, але негативний вплив сприяв зниженню урожайності.

Недотримання технологій вирощування та обробітку соняшнику вітчизняні підприємства знижують собівартість і збільшують прибутки. Це дозволяє Україні займати провідні позиції на світовому ринку, але, враховуючи негативний вплив цієї культури на землю під час недотримання технологій вирощування, це сумнівний рейтинг. Тому під час зменшення частки посівних площ соняшнику отримати незмінно високий валовий збір, який повинен задовольнити потреби олійноекстракційних підприємств в сировині, можна тільки за умови підвищення врожайності. Як показують численні дослідження вітчизняних вчених і доводить практика, зараз рівень використання біологічного потенціалу соняшнику не досягає 50%. При сучасному розвитку науки й техніки можливість отримання більш високих врожаїв є цілком реалістичною.

Аналізуючи обсяги внесення мінеральних та органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур, у тому числі соняшнику в Південному регіоні України, відмітимо, що спостерігається тенденція до зменшення цього показника у зв'язку з економічною кризою в країні. У 2014 р., порівняно з 2013 р., скоротилось внесення органічних добрив на 0,1 т на 1 га посівної площі соняшнику, при збільшенні внесення мінеральних добрив на 6 кг поживних речовин на 1 га площі посіву, але це не зупинило зниження врожайності у звітному році [1]. Така ситуація також спричинена погіршенням стану галузі тваринництва, яка є прямим «постачальником» органічних добрив. Натомість продукт переробки соняшнику (шрот) є головним джерелом одержання білкового компонента для виробництва комбікормів, що ще раз підкреслює тісний взаємозв'язок між цими галузями сільськогосподарського виробництва.

Крім внесення мінеральних та органічних добрив, великий вплив має сівозмінна. Багаторічний досвід вирощування соняшнику в Україні свідчить про те, що у сівозміні він має повертатися на попереднє поле не раніше, ніж через 8 років.

Таблиця 2

Динаміка виробництва соняшнику в Південному регіоні України

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до	
					2011 р.	2013 р.
Посівна площа, тис. га	1006,6	1216,1	1114,1	1143,3	113,6	102,6
Урожайність, ц/га	14,7	12,1	18,6	14,6	99,3	78,5
Валовий збір, тис. т	1479,7	1471,5	2072,2	1669,2	112,8	80,6

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [1]

Це дає можливість значно знизити поширеність хвороб та шкідників, зменшити засміченість посівів бур'янами, значно поліпшити водний та поживний режими рослин. Виробничі й наукові дослідження з вирощення гібридів Всеукраїнського наукового інституту селекції свідчать про можливість повернення ряду їх на те саме поле через 5–6 років, а нові гібриди Армагедон, Аттіла, Ауріс та Заграва, які мають високий ступінь стійкості до різних патогенних організмів, в окремих випадках можуть вертатися на четвертий рік [2]. Таким чином, розвиток тваринництва та дотримання сівозміни дасть змогу частково вирішити основні проблеми вирощення соняшнику, при цьому збереже рентабельність цієї культури.

В аграрному секторі вплив економічних факторів на сівозміну помітно зростає, і вони часто стають домінуючими, порівняно з агроекологічними причинами. Маються на увазі кон'юнктура ринку, попит і пропозиція на товарну продукцію, її конкурентоспроможність, біржова ціна, вартість витрат на виробництво продукції, що реалізується, її собівартість, величина прибутку на гектар сівозміної площі за того чи іншого набору і чергування культур у сівозміні [3].

Агропромислове виробництво тісно пов'язане з аграрними ринками, через які здійснюється купівля–продаж сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки. Одним з головних продуктів переробки соняшнику є олія. Але економічна ситуація в країні, яка негативно вплинула на аграрний сектор в цілому та ринок соняшникової олії зокрема, може завдати подальшому розвитку. У зв'язку з цим, доцільним буде провести дослідження сучасного стану ринку соняшникової олії з метою визначення перспектив подальших темпів розвитку олійно-жирової галузі України.

Для масложирової галузі України характерна висока концентрація. На 25 найбільших маслопереробних підприємств доводиться понад 80% усього обсягу виробництва соняшникової олії. Це як міжнародні, так і вітчизняні компанії, які мають свої заводи у центральних і південних областях України. Головними гравцями у цій галузі є Kernel Group, Bunge, Creative Group, Cargill, «Миронівський хлібопродукт» [4]. При цьому головними споживачами української соняшникової олії в 2015 р. стали Індія, яка імпортувала 35% української олії, Китай (15%), ЄС (15,0%), Африка (7,0%) та інші країни світу (28,0%) [5]. Слід зазначити, що останні роки спостерігається глобальне зниження світових цін на олії. При цьому в Україні складається унікальна ситуація, коли експортні ціни на соняшникову олію знижуються, а закупівельні ціни на насіння соняшнику на внутрішньому ринку залишаються на стабільно високому рівні – 400 дол. США/т. Це відбувається через високу конкуренцію серед переробних підприємств. Але 2015/16 маркетинговий рік показує певну залежність сировинних ринків України від коливань на валютному ринку. Водночас це впливає не тільки на ціни, але й на темпи торгівлі олійною сировиною.

Нестабільна ситуація на валютному ринку змушує сільськогосподарських товаровиробників притримувати продаж сировини, зокрема насіння соняшнику, в очікуванні ще більш високих цін. А вони дійсно зросли – з 7,5 тис. грн/т на початку сезону до 10,5–11,0 тис. грн/т у лютому 2016 р. Збирання урожаю соняшнику у суху спекотну

погоду забезпечило сприятливі умови для довготривалого його зберігання (без втрат на доробку).

На початку 2015 р. у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект про внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» від 26 січня 2015 р. № 1837, яким передбачається скасування вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику [6]. Скасування вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику й масовий експорт сировинної бази підприємств галузі не тільки не дасть додаткових надходжень до бюджетів усіх рівнів, а, навпаки, призведе до зупинки значної частини підприємств олійно-жирової галузі України, особливо підприємств малої та середньої потужностей, розташованих у невеликих районних містах та селищах через скорочення виробництва та експорту олії, унаслідок чого будуть втрачені робочі місця та значно скоротяться надходження до державного бюджету.

Неабияк вплине на ринок зміна податкового законодавства – скасування так званого спецрежиму зі сплати ПДВ сільгоспвиробниками. Це, у першу чергу, змінить структуру трейдингу зерна з України. На соняшникову олію, з точки зору продажів, відшкодування ПДВ в цілому не вплине, але зміниться ціна, правила гри на ринку, ставлення фермера до продажу.

Нові податкові правила, згідно з якими фермеру доведеться сплатити ПДВ до бюджету, перекривають «кисень» тіншовому ринку насіння. Так звані дрібні «олійниці», які раніше купували сировину у фермера за готівку, можуть не витримати конкуренції – перш за все з точки зору продуктивності: їх рівень вибутку олії та якості очищення сильно поступаються ефективному середньому або великому заводу, який працює з дотриманням усіх стандартів виробництва. При цьому для фермера фактично не буде сенсу збувати продукцію за готівку. Це, зрештою, суттєво оздоровить ринок і зробить його прозорим. На сьогодні тіншовий ринок насіння оцінюється до 2 млн т, а це дуже немало в умовах жорстокої конкуренції переробників за сировину [7].

Експерти галузі вважають, що найближчим часом український ринок соняшникової олії, як і соняшника, зростатиме. І надалі аграрії працюватимуть над збільшенням урожайності цієї культури, що дозволить Україні виробляти 12–13 млн т насіння для переробки. Згідно з оцінками ІА «АПК-Інформ», у 2015/16 маркетинговому році обсяг виробництва соняшникової олії в Україні складе 4,5 млн т, що на 5% більше, ніж у попередньому маркетинговому році. Зростання виробництва олії буде зумовлене збільшенням урожаю соняшника до 10,8 млн т (+6% до показника 2014/15 маркетингового року) і, відповідно, зростанням обсягів переробки олійної культури до 10,5 млн т (+5%) на тлі подальшого збільшення потужностей маслодобувних підприємств.

За оцінками агентства, у 2015/16 маркетинговому році з України може бути експортовано близько 4 млн т олії, що на 7% більше, ніж очікується за підсумками поточного сезону [4].

Висновки. Проведений нами аналіз свідчить про інтенсивний та динамічний розвиток зовнішньоекономічної активності суб'єктів ринку соняшнику та продуктів його переробки. Незважаючи на значні валютні надходження, високий рівень використання виробничих потужностей підприємств переробної галузі, значний рівень

рентабельності усіх учасників ринку соняшнику є і негативні сторони. По-перше, інтенсивне виснаження ґрунтів через розширення питомої ваги соняшнику у структурі посівних площ, недотримання технологій вирощення та обробку соняшнику, що вимагає розробки стратегії підвищення інтенсифікації вирощення соняшника при одночасному скороченні частки соняшника у структурі посівів. Також необхідне доведення положень цієї стратегії до сільськогосподарських підприємств. Іншим негативним аспектом функціонування ринку соняшнику та соняшникової олії в Україні є нестабільна ситуація на валютному ринку, яка змушує сільськогосподарських товаровиробників притримувати продаж насіння соняшнику переробним підприємствам в очікуванні більш високих цін. При цьому ще одним стримувальним фактором для продажу насіння соняшнику є вивіз мито, яке, згідно з законопроектом, пропонується скасувати. Але скасування вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику і масовий експорт сировинної бази підприємств галузі призведе до зупинки значної частини переробних підприємств олійно-жирової галузі України, внаслідок чого будуть втрачені робочі місця та значно скоротяться надходження до державного бюджету.

Ще одна небезпека чекає підприємства олійно-жирової галузі з боку податкового законодавства.

Нові податкові правила, згідно з якими фермери доведеться сплатити ПДВ до бюджету, перекривають «кисень» тіньовому ринку насіння, але для держави це, зрештою, значно оздоровить ринок і зробить його прозорим.

Отже, ефективний розвиток підприємств олійно-жирової галузі України буде залежати від технічного переозброєння та застосування сучасних технологій переробки соняшнику; реалізації науково обґрунтованих стратегій розвитку підприємств, що базуються на партнерстві з виробниками сировини; збереження захисної дії вивізного (експортного) мита на насіння соняшнику; розвитку антимонопольного законодавства та наявності достатніх механізмів його реалізації; наявності і доступності всебічної інформації про ринок. Виконання цієї умови передбачає розвинуту маркетингову діяльність, наявності ринкової інфраструктури, правильно встановлених пріоритетів держави у міжнародній діяльності. Виділимо найголовніші: реалізація переважно готової продукції (олії), ніж сировини (насіння соняшнику); взаємне збалансування торгівлі; надання на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС; запровадження спільного правового поля та єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua
2. Шувар І.А. Краще місце для соняшнику / І.А. Шувар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/2795-krasche-mistse-dlia-soniashnyku.html>
3. Андрієнко А.Л. Зробіть вірний вибір у технології вирощення соняшнику: не треба випробувати долю / А.Л. Андрієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lgseeds.com.ua/public/limagrains_pbl18.pdf
4. Апетити переробників соняшника зростають, ринок чекає дефіцит сировини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://msb.aval.ua/news/?id=24934>
5. Лозовський О.М. Основні тенденції формування експортного потенціалу олійно-жирової галузі України в умовах фінансової нестабільності / О.М. Лозовський // Економічний форум. – 2015. – № 2 – С. 95–102.
6. Капшук С.П. Україна утвердилась як один із світових лідерів по експорту соняшникової олії / С.П. Капшук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukragroconsult.com/news/ukrayina-utverdilas-yak-odin-iz-svitovih-lideriv-ro-eksportu-sonyashnikovoyi-oliyi-stepan-kapshuk>
7. Підлити олії в бізнес: що чекає олійно-жирову галузь у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1410322-pidliti-oliyi-v-biznes-shcho-chekae-olijno-zhirovu-galuz-u-2016-roci>

Зингаєва Н. Е.

Николаевский национальный аграрный университет

Матвиенко С. А.

Николаевский государственный научно-исследовательский
экспертно-криминалистический центр МВД Украины

ФОРМИРОВАНИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО РЫНКА ПОДСОЛНЕЧНИКА

Резюме

В статье проанализированы условия формирования и функционирования рынка подсолнечника и продуктов его переработки. Проведена рейтинговая оценка регионов Украины по производству подсолнечника. Определены основные факторы влияния на объемы производства подсолнечника за последние четыре года. Проанализирован рынок подсолнечного масла: структура экспорта, ценовую политику, таможенное и налоговое регулирование рынка. На основе полученных данных определены тенденции рынка подсолнечника и подсолнечного масла, определены приоритетные направления дальнейшего развития.

Ключевые слова: сельское хозяйство, продовольственный сектор Украины, рынок подсолнечника, экспорт, подсолнечное масло, перерабатывающие мощности.

Zingaieva N. E.

Mykolayiv State Agrarian University

Matvienko S. A.

Mykolayiv State Research Forensic Centre of the MIA of Ukraine

THE FORMATION AND FUNCTIONING OF NATIVE SUNFLOWER MARKET

Summary

The article analyzes the conditions of formation and functioning of the market of sunflower and its processing products. It was carried out a rating of Ukrainian regions on sunflower production. The main factors of influence on sunflower production over the past four years were defined. Sunflower oil market, the structure of exports, pricing, customs and tax regulation of the market were analyzed. Trends of the market of sunflower and sunflower oil and priority areas for further development were identified based on the data.

Key words: agriculture and food sector of Ukraine, sunflower market, exports, sunflower oil, processing capacity.

УДК 338.2

Ільчук В. П.

Штирхун Х. І.

Чернігівський національний технологічний університет

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Наведено схему розв'язання проблем розвитку ринку органічної продукції в Україні. Визначено складові державного регулювання ринку органічної продукції. Розроблено організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку органічної продукції.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, механізм, державне регулювання, ринок органічної продукції, органічне виробництво.

Постановка проблеми. Повільний розвиток ринку органічної продукції в Україні зумовлений низкою негативних факторів, одним з яких є недосконале законодавство та обмежена роль державних органів влади у сфері регулювання ринку органічної продукції. Держава – це головний та найважливіший суб'єкт регулювання ринку органічної продукції, тому для ефективного функціонування учасників цього ринку необхідно розробити дієвий організаційно-економічний механізм його державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні підходи до розробки організаційно-економічного механізму розвитку органічного виробництва широко та ґрунтовно досліджено у працях вітчизняних учених: В. Чудовської [5], О. Шкуратова, В. Кипоренка, Р. Безуса [1], А. Вдовиченка [2], Д. Кропивка та інші.

В. Чудовська наголошує на тому, що організаційно-економічний механізм відображає взаємозв'язок держави з суб'єктами господарювання в умовах ринку та забезпечує збалансований розвиток екологічного виробництва, метою якого є ефективне виробництво фізіологічно повноцінної продукції, підвищення її якості, відтворення родючості ґрунтів, поліпшення стану навколишнього середовища [5, с. 92].

Рис. 1. Схема розв'язання проблем розвитку ринку органічної продукції в Україні

Джерело: авторська розробка